

Om den revolutionära socialismen : Tal

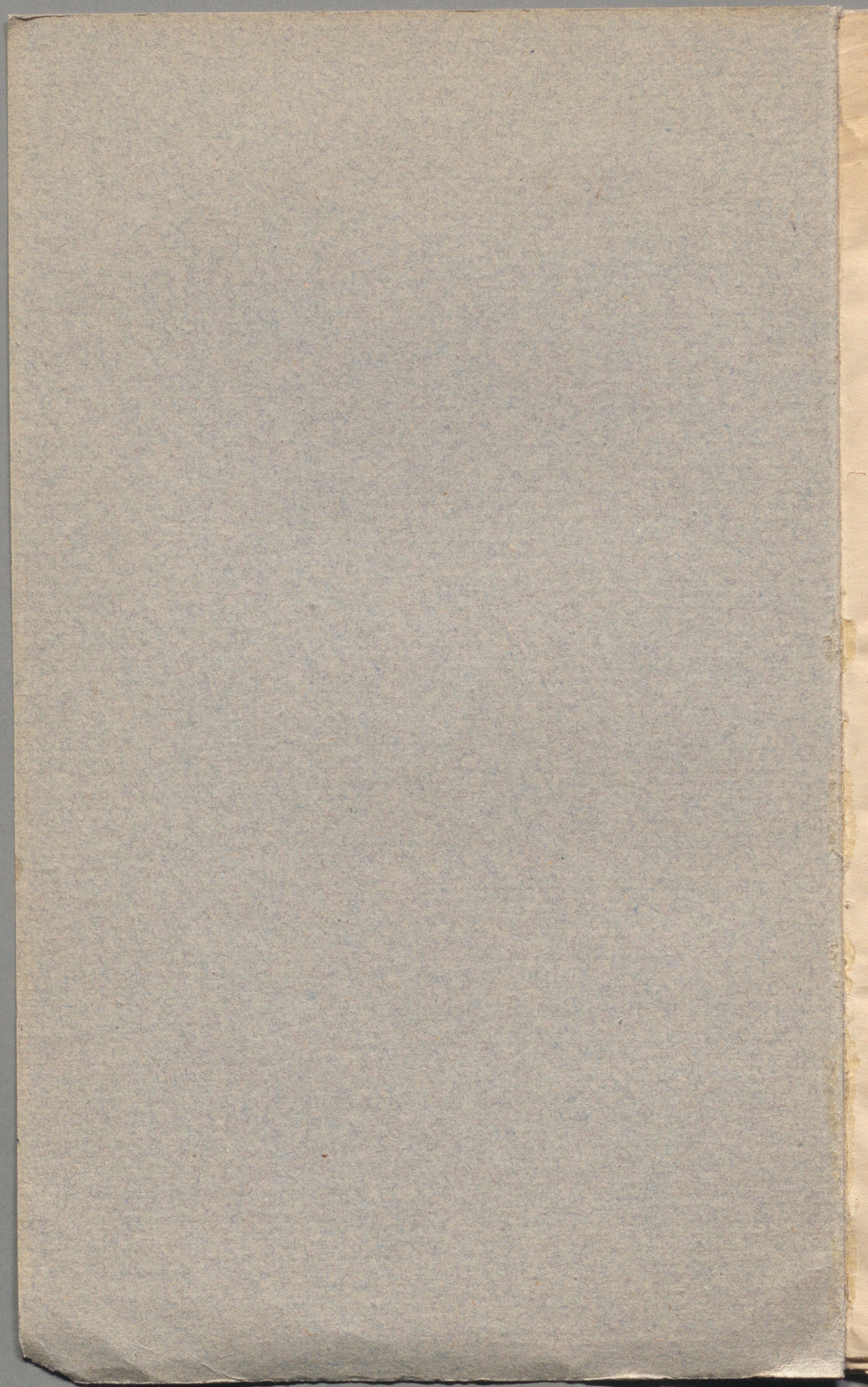
Wollin, P. J. C.

54 E c Br.

National Library
of Sweden

*Solid Union
Kommun
or Social
Party
(B2)
0
1878*

Om
Den revolutionära socialismen.

Tal hållet vid Fosterländska Föreningens
i Carlskrona
årshögtid

den 25 Januari 1878

Pavelus Johan af *Christiern*
P. J. C. Wollin,
utn. Kyrkoherde.

Lund 1878.
Håkan Ohlssons förlag.

Pris 30 öre.

Om
Den revolutionära socialismen

Tal hållet vid Fösterländska Föreningens
i Carlskrona
årsstämma

den 22 Januari 1878

af
P. J. G. Wallin
utg. Kjöbenhavn

Land 1878.
Högan Öhlsson's förlag.

Pris 30 öre.

Om
Den revolutionära socialismen.

Tal hållet vid Fosterländska Föreningens
i Carlskrona
årshögtid
den 25 Januari 1878

af

P. J. C. Wollin,
utn. Kyrkoherde.

Lund 1878.
Håkan Ohlssons Boktryckeri.

Om
Den revolutionära socialismen.

Tal hållet vid Föreläsningens Förenings

De källor, af hvilka förf. begagnat sig, äro: "Socialism och Kristendom" af H. Martensen, "Den sociala frågan" af Heinrich von Sybel, "Arbetarefrågan" af J. W. Arnberg (i "Svensk Tidskrift", 1870), "Den tyske Socialisme" af A. Chr. Bang (i "Luthersk Ugeskrift," 1871), "Slutliqvid med Sveriges lag" af Nils Nilson, diverse tidningsuppsatser m. m.

F. J. C. Wollin.
Lit. Rydbergs.

Uppsala 1878.
Häkan Ohlsson's Boktryckeri.

För att fatta socialismens möjlighet må vi först
 kasta en blick på de förhållanden, ur hvilka den upp-
 ruxit, och på dessa förklarar vi oss att söka en starkt
 utvecklad industri, så frunda vi blickar till de industri-
 länder och särskildt till England.
 För icke ett århundrade sedan uppträdde den på detta
 arbetsområde område en man, som gjort sitt namn verda-
 berömt, nämligen Adam Smith. Helt utsträckt med sin

Fosterländska Föreningens ändamål är i första hand
 ekonomiskt. Hon vill arbeta för fattigdomens minskning
 och söka förbättra lefnadsvilkoren för de många, som för
 sitt uppehälle äro hänvisade allena till sin arbetsförmåga.
 Men det är icke *ensamt* ekonomiskt. Hon har blicken öppen
 såväl för de sorgliga följder, pauperismen har med sig, som
 för dess många olika orsaker, och bör derföre kämpa icke
 blott mot slöseriet och bristen på sparsamhet, utan mot
alla fattigdomens orsaker, ehvad de äro af ekonomisk,
 sanitär, moralisk, religiös, social eller politisk natur.

I denna kamp står Fost. Fören. icke ensam. Många och
 stora krafter arbeta jemte henne på både det litterära
 och politiska området. De väldigaste, liksom de farligaste,
 bland dem torde vara de revolutionärt-socialistiska. De
 kämpa också de för pauperismens upphörande, de spörja
 äfven de om förbättrade lefnadsvilkor och en betryggad
 lefnadsställning. Så till vida hafva de samma mål som Fost.
 Fören. och kunna betraktas såsom våra medarbetare, men
 i andra hänseenden äro såväl målet som medlen himmels-
 vidt skilda från våra. — Socialismen är en lika intressant
 som förfärlig företeelse och förtjenar både sympati och
 afsky. För oss har den sin förnämsta betydelse deri att
 den väcker och eggår samhällets bättre krafter att se pau-
 perismens elände och fara och att kraftigt verka för dess
 tillintetgörande. Och är detta äfven Fost. Fören:s mål, då
 kan den för oss icke sakna sitt intresse. Jag utbeder mig
 derföre eder uppmärksamhet för några anmärkingar an-
 gående *socialismen*.

För att fatta socialismens möjlighet, må vi först kasta en blick på de förhållanden, ur hvilka den upp-
vuxit, och då dessa framför allt äro att söka i en starkt
utvecklad industri, så vända vi blicken till de industriella
länderna och serskildt till England.

För jemnt ett århundrade sedan uppträdde der på natio-
nalekonomiens område en man, som gjort sitt namn verlds-
berömdt, nemligen Adam Smith. Rikt utrustad med snille
och kunskaper, bragte han till erkännande en mängd
nya idéer på det ekonomiska och sociala området. På
den tiden visste man ännu föga om närings- och arbets-
frihet. Arbetet var förlamadt genom monopoler och pri-
vilegier, skråförfattningar och prohibitivtullar. Staten lag-
stiftade icke blott för medborgarena i allmänhet; hvarje
serskild klass hade sina noga utstakade företrädesrättig-
heter, ordningar och pligter. Samhället var i ordets dåliga
mening "lagbundet". Emot allt detta uppträdde Smith
och den ekonomiska skola, som bildade sig kring honom, och
kräfde frihet. Man visade, att nationelt välstånd omöj-
ligen kunde vinnas på den hittills beträdda vägen, och
yrkade derföre, att allt detta s. k. skydd, som staten lem-
nade arbetet, skulle upphöra och individerna lemnas åt
sig sjelfva att på alla områden i full frihet arbeta och
konkurrera. Staten, mente skolan, bör följa grundsatsen
laissez faire, laissez aller; och väl, mente man, behöfves
polis för att skydda person och egendom, och soldater för
att skydda gränserna, men dermed har också staten full-
gjort *alla* sina skyldigheter. Vill den derutöfver ingripa
i medborgarens angelägenheter, så gör den dermed blott
skada. Ty individen, ledd af egoismen och sträfvande ef-
ter lycksalighet, förstår bäst sjelf att sköta sina angelägen-
heter, och just derigenom att hvar och en söker sin egen
vinning, närmar man sig säkrast målet: folkets välstånd,
det allmänna bästa.

Dessa voro skolans grundsatser, vidtberömda och verlds-
bekanta; och genom dem har verlden fått en ny gestalt.

Man hade blott förgätit tvenne hufvudsanningar: att egoism icke är detsamma som personlig moralisk kraft och att mensklighetens och samhällets mål ligger oändligt högre än i det ekonomiska välståndet. Men dessa båda misstag äro så väsendtliga, att systemet, oaktadt sina stora, oförnekliga förtjenster genom dem blifver ett naturalistiskt, ett hedniskt system. Att så var visade äfven dess följder.

Statsmännen lyssnade till dessa nya läror och började tillämpa dem, hvar på sitt område. Banden lossades, arbetet blef fritt och man började täfla. Med tillhjälp af förbättrade maskinerier och arbetets allmänna fördelning steg industrien till en hittills icke anad höjd, och nationalrikedomen tillväxte. Men på samma gång som kapitalerna ökades, tillväxte äfven de industriela arbetarena i mängd och fattigdom, och den utvecklade industriens sorgliga följd var proletariet. Lockade af de rikliga löner, som genast erbjödos, skyndade neml. arbetarne att taga anställning vid fabrikerne. Vissheten om att der hafva dagligt bröd föranledde tidiga äktenskap, hvarigenom arbetarebefolkningen i stor skala tillväxte. Följden här af blef konkurrens äfven från deras sida. Man underbjöd hvarandra för att få arbete, och samvetslösa kapitalister, som betraktade arbetet som en annan vara och arbetaren som en maskin, visste att begagna sig här af. Då dertill fabriksegärnes konkurrens med hvarandra nedtryckte varupriserna, så blef snart följden, att arbetslönen allmänt sjönk till ett minimum. Men dermed kunde arbetaren icke låta sig nöja. Han hade under de bättre tiderna skaffat sig vanor, som en gång antagna icke så lätt kunde försakas. Han hade t. ex. blifvit van att bära fotbeklädnad — för ett århundrade sedan brukade neml. arbetarebefolkningen i en stor del af Europa gå barfotad — och ville icke afstå derifrån. Mången gång voro väl behofven af helt annat slag. Men hvilka de än vero, fordringarne på lifvet hade blifvit större, man behöfde bättre inkomster, och om förnt endast mannen hade arbetat på fabriken, så lemnade nu äfven hustrun hemmet

och blef fabriksarbeterska. Så fortgick det till slutet af sistförflutna århundradet, då en gång engelska fabrikssegare föreställdes regeringen, att de under dåvarande handelsförhållanden omöjligen kunde uthärda konkurrensen med utlandet. Då uttalade den eljest så högt aktade William Pitt det ödesdigra ord, hvars följder han näppeligen anade: "tagen barnen". Och de togo dem, och industrien tog åter ett steg framåt, men eländet växte bland arbetarne. Nu hade man icke blott fabriksarbetare, utan i en alldeles ny mening fabriks-arbetarefamiljer.

Men icke nog härmed. Maskinerna voro dyra, och så länge de stodo overksamma, lemnade de ingen afkastning. Och dertill uppfunnos allt dugligare och lämpligare maskiner, hvarigenom de äldre snart blevo föråldrade. Det låg därför i dubbelt hänseende i fabrikssegarnes intresse att hålla dem ständigt i gång, att låta arbetet fortgå dag och natt, söcken- och söndag, och följden blef, att arbetsdagen blef allt längre. Fabrikssegarne förklarade: vi betala arbetslön för hela dagen och kräfva därför arbete under 24 timmar med undantag af den tid, som oundgängligen behöfves för krafternas underhåll genom sömn och måltider. Dertill var under förra århundradet den usla meningen temligen allmän, att de mångas fattigdom är förutsättningen för samhällets tillväxt i rikedom, emedan utan hungrens eggelse arbetaren icke kan förmås att hålla ut under den tunga bördan.

Så vexte då arbetsdagens timmar, och på den vägen fortgick man i England till år 1830. Då inträdde en reaktion till arbetarnes förmån. Men innan vi omtala denna, låtom oss först kasta en blick på det sorgliga resultat, till hvilket man kommit till följd af dessa falska åsigtter om den fria konkurrensen och om statens skyldighet att låta den ohejdadt fortgå.

Hur såg det ut i arbetarens hem? Han hade icke något hem. Icke blott männen och kvinnorna och ungdomen voro sysselsatta i fabrikerna; äfven barnen, och

det i tusental, arbetade vid maskinerna, och dertill i stående ställning ända till 15 timmar om dagen. Och huru kan man under sådana förhållanden tala om ett hem? Hvad som skulle varit hem var nu blott en sofplats, der man tillbragte natten, och der de minsta barnen, som ännu icke mottogos vid maskinen, sköttes af lejda händer eller söfdes med opium för att kunna lemnas åt sig själva. Hustrun måste under sådana förhållanden vara oskicklig att uppfylla en makas och moders pligter och främmande för allt, som hör till huslighet. Ett verkligt familjelif, som är grundlaget för ett i sedligt hänsende sundt mänskligt lif, är der omöjligt. Scrofulösa sjukdomar, bröstakkomor och missbildningar i kroppens lemmar voro vanliga följder af fabriksarbetet. Dödligheten var derföre stor bland arbetarne och serskildt bland ungdomen. Och hvem har rätt att kasta första stenen på dem, om detta fysiska elände ledde till ett ännu djupare religiöst och sedligt förfall? Och detta elände fans och finnes ännu i dag icke blott bland de egentliga fabriksarbetarne, utan äfven annorstädes. Konkurrensens lag har gjort sig gällande i alla förhållanden. I stället för många, låten mig framställa blott tvenne exempel. Det ena är sömmerskorna i London. Vanligen säges det, lefva de i stort elände i små vindrum, der så många, som golfytan kan tillåta, äro hopträngda, och der om vintern de innevarandes animaliska värme är det enda medlet till uppvärmning. Der sitta de och sy från kl. 4 eller 5 om morgonen till midnatt och förderfva ögon och helsa under loppet af några få år samt bereda sig en förtidig graf, utan att kunna tillfredsställa de mest nödvändiga behofven. — Det andra exemplet må hemtas från jordarbetarnes klass. Vi erinra om det s. k. "gangsystemet", som redan lär hafva gjort ett icke ringa antal af östliga Englands fattiga landtbefolkning till nomadiserande. En entreprenör anvärfvar en trupp af 40 till 50 personer, i mest kvinnor och barn, och bortackorderar dem för en eller flera dagar åt jordbrukare. Tidigt om

morgonen utföres denna hjord till de fält, som skola bearbetas, och sent på aftonen återvänder den till det ofta långt aflägsna kyffe, som för tillfället utgör hufvudquarter, med vinst af en dagslön, som endast med knappaste nöd förmår uppehålla dess eländiga existens.

Är detta frihet eller trældom? Är det ett lif, der menniskan kan mogna för sin bestämmeelse, eller der hon måste gå under i fysiskt och moraliskt hänseende? Här är samhällets sumptrakter, hvem kan undra, att ur dem uppstigit en miasma, som hotar att förgifta samhället? — Englands premier-minister, det var den ädle Gladstone, yttrade för ett tiotal af år sedan: "Landets tillväxt i rikedom under närmast föregående decennium har varit ofantlig, men denna tillväxt har nästan uteslutande kommit de egendomsegande klasserna till godo, under det deremot den s. k. arbetande klassen ännu i allmänhet står så nära proletariatets gräns, att för $\frac{9}{10}$ af densamma lifvet endast utgör en förtviflad och oafätlig kamp mot brist och nöd".

Och hvad hade den herrskande ekonomiska skolan att svara vid åsynen af allt detta tillvexande elände? Smiths berömda lärjunge Malthus råder den fattige, som icke kan lifnära sig och de sina, att när han kommer till naturens festliga taffel och icke finner något kuvert eller någon plats för sig, packa sig bort ur verlden. Jemväl föreslå Malthus' lärjungar och det på fullt allvar, att man skall låta de små, öfverflödiga arbetarebarnen dö den plågfria döden af kol-os.

Innan vi lemna denna mörka tafla, torde den frågan på allvar framställas: är den sann eller innehåller den icke skuggsidor allena? Vi svara: det har varit vår uppgift att teckna endast de mörka partierna eller åtminstone antyda dem, ty blott genom att känna dem kan man förstå socialismen. Men att det under alla tider funnits arbetsgifvare, som i sina arbetare sett människor och derföre behandlat dem såsom människor, det skall med glädje erkännas. Men systemet dref mången gång äfven dessa att qväfva sina

menschliga känslor för att icke själfva gå under i konkurrensen med — må uttrycket tillåtas — slafbaroner. ~~den~~

Ur dessa genom samhällets försummelse förgiftade källor uppsteg nu socialismen. Denna företeelse var visserligen på litteraturens område vida äldre. Den förefans redan i Platos "Republik", Thomas Morus' "Utopia", Fenelons "Télémaque" och i en mängd politiska romaner. Men den förste, som sökte praktiskt förverkliga dem, var en skotsk fabriksegare vid namn Robert Owen. Efter ett misslyckadt försök att i Amerika förverkliga sina idéer, begaf han sig omkring år 1830 till England, der han vann ett talrikt anhang i synnerhet bland arbetarebefolkningen i de stora fabriksstäderna. Hans åsichter upptogos och utbildades på ett ännu radikalare sätt af fransmännen Cabet, Proudhon, Fourier m. fl. Och sedan har socialismen utbredd sig som en förhärjande lavaström öfver en stor del af Europa och Amerika, i synnerhet i de industriella länderna, emedan tillståndet i dem ingenstädes var stort bättre än i England. Pariserkommunen 1871 och jernvägskriget i Amerika 1877 stå som blodröda påminnelser om de vådor, som från socialismen hota samhället och som förvisso komma, om icke alla goda krafter sättas i rörelse, för att gå de berättigade fordringarne till mötes, men ock för att sedan, om så behöfves, möta våld med våld.

Hvad är då socialismen? Ingenting mindre än en helt ny lifsåskådning, diametralt motsatt dem, som hittills gjort sig gällande, och som begagnar alla möjliga vapen, äfven mistydingar, lögn och hat, och icke ens fruktar att begagna sig af petroleum, bajonetter och kanoner för att vinna herravälde. Närmast vänder den sig mot privategendomen och förklarar denna vara grunden till allt elände i världen. Egendom, säger den, är stöld. Att fåtalet lefver i öfverflöd, under det flertalet måste träla under arbetet, försaka och hungra, innebär den gröfsta bland orättvisor, ty alla människor äro lika, och den ene har lika behof af och lika rätt till lifvets njutningar, som

den andre. Orättfärdigheten måste därför rödjas ur vägen, och den rike dela sitt öfverflöd med den fattige. Detta är kommunism. Från början tänkte man sig dermed egendomens lika fördelning, men snart insåg man, att på den vägen kunde målet icke hinnas. Derföre går man nu radikalare till väga och förklarar, att privategendom icke får finnas; endast staten och kommunen få besitta egendom. Hvarje enskild skall arbeta för samhällets räkning, och när så den ene arbetar lika länge som den andre, så få också alla lika lön. Härigenom skall allmän jemnlighet uppstå. Gatsoparen och öfverhetspersonen, springpojken och professorn, alla äro lika, alla äro bröder; den ene är precis lika rik som den andre, och ingen behöfver hungra. Men skall privategendomen afskaffas, så måste äfven arfsrätten bort, eller rättare: samhället blir den ende arfsberättigade. Såsom samhället utdelar denna verdens goda lika åt alla, så är all egendom ett lån af samhället och återgår till detta, när individén dör.

Vi skola nu försöka lemna en åskådlig bild af ett sådant socialistiskt samhälle, för att se, huruvida det låter förverkliga sig. Hur lefver man der? Hur får man mat, kläder, nöjen o. s. v.? Man tänker sig förhållandet så här. Staten är indelad i mindre samhällen eller kretsar. Hvarje krets består af ett par tusen menniskor, och dessa utgöra en familj eller ett bolag, bestående af olika slags arbetare. Man har skraddare och snickare, linneväfvare och jordbrukare o. s. v. lika som nu. Alla äro arbetare och samhället är husbonde eller arbetsgifvare. För hvarje år uppgöres inkomst- och utgiftsstat. Man behöfver för året så och så många tusen par stöflar, så och så många rockar och mössor, så och så mycket bröd, kött, salt etc. — och allt detta skall anskaffas. Landtbrukarne odla jorden och lemna utan ersättning säden till quarnarne att förmalas. Malningen verkställes gratis, likaså brödbakningen och i varuhallarne utlemnas brödet åt individerna, så att alla få lika mycket. Och på samma sätt uttager man der

efter behof sin andel i väfvarnes, skräddarnes och andras alster. Och allt får man gratis eller rättare: man betalar det genom sin andel i arbetet. Och de öfverflödiga produkterna säljer samhället till andra samhällen, för att i utbyte erhålla hvad som icke inom den enskilda kretsen kan produceras. Och när dagens arbete är slut, så sköter man sig sjelf: man flanerar, studerar, musicerar, går i kyrkan, på teatern, i museerna, bibliotekerna eller gör hvad man behagar. Och allt har man gratis!

Och hvad skall man nu säga om detta samhällstillstånd? Skulle det icke blifva ett paradys på jorden? Skulle icke fattigdomen och dermed kryperi och tjufaktighet upphöra, och skulle icke detta nu så allmänna högmod, det må heta börd-, bildnings-, embets- eller penningehögmod, derigenom få dödsknäcken? Ja, skulle vi icke dermed vända tillbaka till den första kristna församlingens i Jerusalem ljufliga tillstånd, då för dem allt var gemensamt (Apg. 2 kap.)?

I sanning, ett lycksalighetens rike kunde härigenom uppstå på jorden, om bara — ja det är *en* faktor, som man icke tagit med i beräkningen, en faktor, som ingriper rubbande och förstörande i alla menskliga planer och som, huru olycksbringande den än är, dock icke kan bortvisas, emedan människorna sjelfva icke vilja afstå ifrån den, jag menar synden. Vore vi utan synd, då vore kanske den socialistiska statens möjlig. Men nu är han en dröm, en vacker dröm, som måhända kunde realiseras, om alla ville redligt och allvarligt försaka allt småsinne, all ärelystnad, all sjelfviskhet, men som icke passar för verlden, sådan den nu en gång är.

För att fatta detta, låtom oss ännu en gång försätta oss in i denna drömverld! Allt skulle der gå sin jemna gång och samhällets valda förmän skulle ordna allt. Men för att kunna det måste de vara mer än människor. Eller skulle väl många förblifva nöjda med den plats, som samhället anvisat dem; skulle icke en allmän missbelåtenhet ständigt herrska der? Alla skulle ju arbeta lika länge,

men vore sådant möjligt? Och huru skulle arbetets tyngd kunna träffa alla lika? Skulle icke t. ex. jernbäraren klaga, att breffbäraren fått ett mycket lättare kall? Skulle icke gatsoparne göra strejk och yrka på att blifva inflyttade i en högre klass? Och när man blott behöfde i varuhallarne afhemta sin andel i livets nödortf, skulle icke lätjan blifva en farsot, som i grund skulle förstöra det nya samhället? Och skulle icke till följd häraf dagens arbetstimmar ständigt behöfva ökas, så att man snart nog skulle sjunka ned i ett träddestillstånd, der väl icke den rike skulle förtrycka den fattige, men deremot den late, den lastbare, den oregerlige skulle betunga den flitige och ordentlige. Det torde icke behöfvas stor människokännedom för att besvara dessa frågor. Och med dessa svar är dödsdomen fälld öfver den socialistiska och kommunistiska drömmen.

Socialismens ledare hafva insett svårigheterna och sökt på sitt sätt öfvervinna dem, och derigenom har socialismen inträdt på ett nytt område. Från att vara ett fantastiskt försök att tillintetgöra fattigdomsnöden, har den vuxit till en demonisk magt, som vill krossa all gudomlig ordning i menskligheten. Familjelifvet står som ett mäktigt hinder emot den. Bort derföre med familjelifvet, bort med äktenskapet! Inom djurverlden finnas inga äktenskap, och således, menar man, lär oss "naturens heliga ordning", att äktenskapet är onatur. När privategendomen blifvit afskaffad och alla människor blifvit lika, då skall ingen söka sin maka för namnets, bördens eller guldets skull. Kärleken skall blifva fri, och då skall man otvifvelaktigt göra det bästa valet och finna en maka, som man kan älska intill döden. Men slocknar eller svalnar kärleken, ja, då har man bara icke träffat den rätta, utan måste göra ett nytt val. Och så undan för undan, till dess man blir nöjd. Derföre böra icke heller man och hustru gerna bo tillsammans, ty den dagliga sammanlefnaden förstör så lätt kärleken. Och barnen? Dem skall modren uppfostra

intill 3:dje eller 4:de året; sedan tagas de ifrån henne och sät-
tas i gemensamma barnhem och skolor, der de uppfostras
tills de hunnit den ålder, då samhället anvisar dem deras
verkningskrets. Under sådana förhållanden kan det lätt
nog hända, att till exempel syskon blifva äkta makar, men
hvad betyder det? Sådant händer dagligen i djurverlden,
och menniskan är också ett djur. Det finnes ingen sedlig
frihet. Menniskan kan icke handla annorlunda än hon
gör; således är det orimligt att tala om någon ansvarighet.
Derföre bort med strafflagar, domare och fängelser! Upp-
fostra människorna, så begå de inga brott! Och slutligen, bort
med religionen! Släktet är myndigt, och om någon Gud
finnes eller icke betyder föga, ty man behöfver honom icke.

Härmed är socialismens system färdigt. Det be-
höfves nu blott att bryta med de gamla ordningarne, och
man rustar sig till striden. Lösen är redan utdelad, och
härskriet lyder så här: "krig mot palatsen, krig mot fa-
miljen, krig mot Gud!"

Komma dessa tankar från förnuftiga människor eller
från vilda dårhushjön? Så må man väl fråga. Och vi-
dare: ha de förmått vinna anhängare? Ja, och det i hundra-
tusental. Vi skola kasta en blick på socialismens ut-
bredande. Vi nämnde nyss, att socialismen uppträdde
först omkring år 1830 och att engelska fabriksarbetarnes
ställning från den tiden börjat blifva bättre. Socialismen
var en reaktion mot det fysiska och moraliska elände, i
hvilket massor af arbetare hade sjunkit, och mot de indi-
vidualistiska läror, som framkallat det. Men icke blott soci-
alister, utan mångfaldiga ädlare andar hade ändtligen
vaknat och sett att samhället måste något göra. Hvad
godt som uträttades var således ingalunda ett verk af
socialismen allena, men denna var ett af väckelsemedlen.
Den första frukten af denna reaktion var en parlamentsakt
af år 1833, som bestämde arbetsdagens längd. Den bju-
der, att arbetet på fabrikerna icke får börja förr än kl.
 $\frac{1}{2}$ 6 om morgonen och icke räcka längre än till $\frac{1}{2}$ 9 på

aftonen. Arbetstiden var således begränsad till 15 timmar, men för ungdomen (mellan 13 och 18 år) till 12 timmar och för barnen (mellan 9 och 13 år) till högst 8 timmar, och barn under 9 år fingo icke mottagas på fabrikerna. Klagomålen och motståndet mot denna lag voro stora både från kapitalisternas och från arbetarnes sida, men de voro icke oväntade, och år 1844 gick man ett steg längre och bestämde, att kvinnor öfver 18 år fingo arbeta på fabrikerna blott 12 och barn $6\frac{1}{2}$ å 7 timmar. Slutligen fixerades år 1850 kvinnornas och barnens arbetstid till 10 timmar om dagen. Och då nu män, kvinnor och barn arbetade tillsammans, och man svårigen kunde undvara särskildt barnarbetet, så blef följden af dessa stadganden, att en arbetsdag af 12 timmar för männen nästan allmänt och af sig sjelf gjorde sig gällande. Dessa bestämmelser gällde blott bomulls-, linne-, ylle- och sidenfabrikerna, men genom nya lagar af 1860 och 1867 gjordes de gällande för nästan hela både den stora och lilla industrien. Vidare ha förordningar utkommit om fabrikslokalernas ventilation och om barnens skolgång. Man har föreskrifvit, att gifta kvinnor och flickor ej mera få användas till underjordiskt arbete i grufvorna o. s. v. — allt i humanitetens intresse och för att skydda arbetaren.

I Frankrike antogs 12 timmars-lagen vid februari-revolutionen, och nästan hela Europa har sedan antagit den. Hos oss stadga författningarne af 1846 och 1864, att barn under 12 år icke få i fabrik eller handverk användas samt att personer under 18 år icke få brukas till nattarbete. Och humanare stadganden motse vi i den nya fabriksordning, som dagligen väntas.

Och hvad blef följden af dessa åtgöranden? Enligt fabriksägarnes egen utsaga har industrien icke förlorat derpå. Ty arbetet vann i kvalitet hvad det förlorade i kvantitet, och England räknar från tiden för dessa bestämmelser en ny generation af arbetare, himmelsvidt skild, påstås det, från den som för 40 år sedan krälade i fabriksdistrikterna.

Ett steg var taget framåt, men dermed var frågan ingalunda löst. Arbetarne klagade, att dagspenningen var för ringa, och för att bevaka sina rättigheter och kunna uppträda såsom en man mot arbetsgifvarne bildade man arbetare-föreningar. Sådana finnas nu i de flesta industriella länder, och lagen har äntligen förlänat dem en berättigad existens med rätt att förvärfva och besitta egendom. Alla känna vi deras vapen, strejken, och det måste erkännas, att, huru mycket det än blifvit och blifver missbrukadt, det är dock, väl använt, ett kraftigt vapen och dess användande kan vara berättigadt.

I Tyskland uppkom socialismen på 40-talet och är närmast att betrakta såsom en frukt af fransmännen St. Simons och Louis Blanc's utsäde. Den var emellertid temligen betydelslös vid sitt första framträdande. Men genom Ferdinand Lasalle, Carl Marx, Liebknecht, Bebel o. a. har den vunnit stor utbredning, kanske större än f. n. i något annat land i Europa. En stor del af tidningspressen och dertill, påstås det, den bäst redigerade, står i socialismens tjänst och predikar oafslätligen hat, bittert, oförsonligt hat mot den bestående samhällsordningen.

Den internationela arbetareföreningen bildades i London år 1864 af Karl Marx och några fransmän. Huru den sedan utbredt sig öfver det ena landet efter det andra, är allmänt känt. Till en början ville arbetarne, som ingått i den, icke höra talas om politik, revolution och kommunism, utan ville blott på laglig väg och på grundvalen af de bestående förhållandena förbättra sin belägenhet. Men snart blef den ett tillhåll för alla tidens upplösande tendenser, och ryske flyktingen Bakunin, kanske den mest utpräglade liksom den hänsynslösaste bland alla socialister, anses framför andra äga den tvetydiga äran att hafva förvandlat "international" till en socialistisk revolutionär arbetare-liga.

I Frankrike har den många anhängare. När Napoleon år 1870 lemnade Paris för att börja kriget mot Preussen

sparade Intern. inga bemödanden för att förmå Léon Gambetta att ställa sig i spetsen för en allmän räsning. Och tilldragelserna efter Napoleons nederlag och tillfångatagande äro allmänt bekanta. Vi påminna blott om 1871 års kommun med dess petrolöser, mordet på generalerna Lecomte och Thomas samt på erkebiskopen af Paris, Darboy, och vandalismen mot nationens dyrbaraste minnesmärken. Om jernvägskriget i Amerika hafva vi redan påmint. Och annat vittnesbörd om tillståndet derstädes behöfves icke.

I Ryssland finnes af gammalt ett slags bykommunism. Och nihilisterna, som der räkna många anhängare, äro, åtminstone i negationerna, radikala socialister.

I Danmark uppträdde socialismen med mycket buller för ett årtionde sedan, men lär ha lidit stort afbräck, när under det sist förflutna året ledarne rymde till Amerika, medtagande den gemensamma kassan.

I Sverige har, såvidt känt är, blott funnits en enda socialist-förening, neml. i Malmö, och den lär för länge sedan vara upplöst. I allmänhet torde svenskt folk och svenska förhållanden icke vara lämplig jordmån för socialismen. Industrien sysselsätter icke här sådana massor af arbetare som i andra länder. Staten har aldrig velat rätt tillägna sig laissez-aller-principen. Vår folkundervisning står ojemförligt högre än i många andra länder. Och dertill äro vi en lugn nation, som väl, enligt det bekanta påståendet, är full af hetsigheter, men som dock icke gerna gör sig till experimentalfält för omogna idéer. Likväl finnas dessa i andra länder så öfverklagade förhållanden äfven här; om än i mindre skala. I de större fabriksstäderna lär arbetsklassens belägenhet vara allt annat än god. Pauperismen tillväxer allestädes. Och om än de sista årens i allmänhet rikliga skördar och de tillfällen till arbetsförtjenst, som våra jernvägsbyggnader och en vaknande allmän företagsamhetsanda erbjudit, i hög grad förbättrat ställningen, så ha vi dock ingen anledning att slå oss till rötter och mena, att ingen fara hotar.

Vi fråga derföre till slut: hvar finnes hjälp emot allt detta elände, som socialismen påstår sig kunna afhjelpa, och hvar finnes hjälp äfven emot socialismen? Vi svara: i kristendomen, den lefvande kristendomen. Det svaret har mången gång blifvit förlöjligadt, men är dock det enda tillfredsställande. Det var just grundfelet i den åskådning, som beherrskade det sist till ända gångna århundradet, att den satte egoismen till drifkraft och lyckan till mål för mensklighetens sträfvan, och vi ha sett, till hvilka resultater man kommit på den vägen. Men kristendomen har afskaffat slafveriet hos de gamla folken och lyft dem ur ett socialt elände, större än någon annan tid haft att framvisa. Och från kristendomen kan hjälp komma äfven nu och endast derifrån. Men fiendtlighet och likgiltighet mot kristligt lif och kristlig sanning förvärra det onda och leda till samma mål som socialismen. Jag ville derföre bedja dessa många lättsinniga eller stolta och sjelftillräckliga andar, som så gerna kokettera med fraserna om "den fria tanken", "den fria kärleken", "vetenskapen" "förnuftet" o. d. och som tro sig med dessa fraser kunna öfverskylla eller försvara sin religiösa och sedliga tomhet, jag ville bedja dem skåda något djupare ned i socialismens afgrunder, för att se, hvarthän ett lif utan Gud konsekvent måste leda.

Men säga vi, att hjälpen ligger i kristendomen, så mena vi dermed icke blott evangeliets predikan, ty med predikningar allena kan nöden icke afhjelpas, utan vi mena en af kristlig kärlek uppbyren och lifvad verksamhet. Och vi tänka dervid först på nödvändigheten af ett personligt och kärleksfullt förhållande mellan löngifvare och löntagare. Ett återvändande till det gamla patriarkaliska förhållandet mellan husbönder och tjenare är mångenstädes omöjligt. Men får kristendomens ande göra sig gällande bland oss, bland både husbönder och tjenare, arbetsgifvare och arbetstagare, så skall förhållandet blifva ojemförligt bättre än hvad det nu är. En husbonde borde anse det som en moralisk pligt att, om möjligt och för så vidt på honom beror,

behålla kvar de tjenare han en gång tagit i sin tjänst, behålla dem kvar för lifstiden. Man säger, att sådant gemenligen är omöjligt, och klagar öfver tjenstefolkets anspråksfullhet, lätja, uppstudsighet o. a. s., och man har anledning nog dertill, men huru ofta är det icke husfäderna och husmödrarne sjelfva, som förderfva sina tjenare! Och äro de icke få, dessa som i christlig kärlek vårda sig om sina tjenare, råda, varna och hjälpa dem? — Se vi på de massor arbetare, som äro sysselsatta vid fabrikerna, så finna vi en återgång till det patriarkaliska förhållandet ännu omöjligare. Men ett kristligt förhållande är ingalunda omöjligt. Dit räkna vi bl. a. att arbetsgifvaren vårdar sig om dem och till deras nytta begagnar det inflytande han eger öfver dem. Huru mycket godt har icke uträttats med dessa "begravningskassor", "100-manna- och 100-qvinnoföreningar" och hvad de alla heta, som utgå från principen om ömsesidig hjälp, och huru mycket mera skulle icke kunna uträttas genom sådana hjälpföreningar samt genom sparbanker, lifränte- och kapitalförsäkringsanstalter, om blott människokärleken vore allmännare och varmare, och hvar och en gjorde hvad han kunde och borde till nödens förebyggande eller afhjelpande? Och då det nu är möjligt att mot en ringa afgift försäkra arbetaren mot sjukdom och olyckor, bör då icke fabrikanten betrakta det som en moralisk skyldighet — och bör det icke blifva en juridisk — att göra det?

Ett bland de nyare försöken att upphjelpa arbetaren och åstadkomma ett bättre förhållande mellan honom och arbetsgifvaren, ett försök som möjligen har framtiden för sig, särskildt inom länder med en starkt utvecklad industri, der konkurrensen lätt trycker ned dagspenningen till ett minimum, är att tillförsäkra honom en viss andel i vinsten. Det kan dock knappt mera kallas ett försök. Personer, som känna förhållandena, försäkra att nu mera i England, Frankrike och Belgien knappt finnes en industriidkare, som icke i större eller mindre mån tillämpat

eller är betänkt på att tillämpa detta system. En vid 1867 års världsexposition tillsatt kommission förordade det varmt. Och en mängd industriledare lära hafva förklarat, att detta associerade arbete varit bättre och produktivare, ja lemnat ända till 33 procent bättre resultat än det fixt aflönade, samt att denna direkta vinst ännu mera ökat genom arbetarnes större omsorg om och sparsamhet med maskiner, råämnen o. a. d., och, hvad som i moraliskt hänseende är det bästa, att ett godt förhållande derigenom uppstått mellan arbetsgifvare och arbetstagare.

Jag öfvergår till hvad jag anser vara samhällets skyldigheter och vänder mig först till frågan om arbetarbostäder. Att samhället skulle utan ersättning anskaffa sådana är orimligt. Men det ligger i samhällets eget intresse, att tillräckliga bostäder finnas samt att de äro luftiga, ljusa och sunda. I de smutsiga, mörka och tränga kyffena, der menniskor utan hänseende till kön och ålder trängas om hvarandra, der förpestat atmosfären, äfven den andliga, och i dem uppstå eller hemta sin bästa näring dessa epidemier, som en gång uppkomna skona hvarken rik eller fattig. Det måste därför betraktas såsom samhällets pligt icke blott att genom sundhetspolis förhindra hvad som i sanitärt hänseende skadar detta, utan äfven att förhjelpa arbetaren till lämpliga bostäder. Lemnas dessa mot billig hyra och sättes arbetaren i tillfälle att med mindre inbetalningar så småningom kunna inköpa dem, så skall samhället utan förlust i ekonomiskt hänseende göra en stor vinst i sanitärt och moraliskt.

Och har samhället här en pligt att fullgöra, så har det en icke mindre i fråga om tillsyn i arbetslokalerna, att dessa icke i fysiskt och moraliskt hänseende må vara för arbetaren förstörande. Hos oss har staten i detta hänseende redan gjort några bestämmelser; huruvida de äro tillräckliga, lemna vi åt de sakkunniga att afgöra. Och i fråga om rusdryckers försäljning har samhället ännu icke på långt när fullgjort hvad man med rätta kan

fordra. Här behöfver arbetaren skydd mot sin egen okun-
nighet och sorglöshet, och misshandlade hustrur och hung-
rande barn behöfva hjälp mot mannens begär efter rus-
dryckerna och hans kamraters lockelser. I detta stycke
trampas ännu alltjemt humanitets-intresset i stoftet. Må
krogarnes antal betydligt inskränkas, försäljningstiden för-
kortas, varan fördyras, ordningen strängt öfvervakas och
all försäljning på sön- och helgedagar förbjudas!

Och vända vi oss till frågan om lifsmedel och andra
lifvets förnödenheter, så tro vi, att samhället äfven här
har pligter, som ännu icke uppfyllas. Förfalskningsindu-
strien har hunnit en oerhörd utbredning, och man skyr icke
att för egen snöd vinning förfalska och förgifta födoämnen,
tapeter, kläder, ja sjelfva barnens leksaker. Här behöfva
vi kraftigare skydd än det vi redan ega, och vi fordra det
af samhället, vi fordra att handelskemister skola undersöka
förfalskade och förderfliga varor, att dessas spridande ge-
nom handeln må förhindras.

Och i fråga om handeln, vore det icke möjligt att
en gång komma ifrån detta "klå-system", som nu är så
allmänt, och införa fixa priser? Skulle icke hederliga köp-
män vinna i förtroende, om de läto dessa priser fixeras,
icke af samhället, men af någon institution, som i detta
stycke trädde i samhällets ställe, t. ex. en köpmannaför-
ening, biträdd måhända af en handelskemist? Det kan
icke förnekas, att en sådan anordning skulle vara både i
samhällets och i de enskildas intresse. Svårigheterna dervid
förbise vi icke, men tro dem ingalunda vara oöfvervinneliga.

Lägga vi härtill en önskan om bättre iakttagande af
hvilodagens helgd och att allraminst samhället eller dess
målsmän må sätta arbetaren i frestelse att missbruka den,
samt om ett varmare intresse för folkundervisningen, både
den intellektuella och slöjdundervisningen, så ha vi nämnt
hvad som enligt vår mening bäst motverkar pauperismen och
dess vanslägtade dotter, — *den revolutionära socialismen.*

